

Avrupa Birliği, Sağlık alışanları ve Türkiye: Serbest Dolaşım ve Potansiyel G

Doç. Dr. Türkan Yıldırım

Avrupa Birliği, Sağlık alışanları ve Türkiye: Serbest Dolaşım ve Potansiyel G

Doç. Dr. Türkan Yıldırım

Ankara - şubat 2015
Birinci Baskı

© 2015 ABSAM YAYINLARI

Sertifika No: 28976

ISBN: 978-605-84583-0-7

Birinci Baskı, Şubat 2015, Ankara

Baskıya Hazırlık : ABSAM Yayınları

Baskı : MT Butik Matbaa

Zübeyde Hanım Mah. Çilingir 2 Sok. No:27/A İskitler-ANKARA
T: 0312 229 27 32

© *Bu kitabın yayın hakları ABSAM Sağlık Araştırmaları Merkezi'ne aittir. Hiçbir bölümü ve paragrafı kısmen veya tamamen ya da özet halinde, fotokopi, faksimile veya başka herhangi bir şekilde çoğaltılamaz, dağıtılamaz, transfer edilemez. Normal ölçüyü aşan iktibaslar yapılamaz. Normal ve kanuni iktibaslarda kaynak gösterilmesi zorunludur.*

Atıf

Yıldırım T. (2015). *Avrupa Birliği, Sağlık Çalışanları ve Türkiye: Serbest Dolaşım ve Potansiyel Göç*. Birinci Baskı, ABSAM Yayınları, Ankara.

ABSAM Yayınları

ABSAM Sağlık Araştırmaları Merkezi

Dan. Arş. Eğt. Yaz. Yay. Tic. Ltd. Şti.

Hacettepe Teknokent No: 95/50 Beytepe/ANKARA

T: 0 (312) 227 00 62 | F: 0 (312) 227 00 63 | M: 0 (543) 302 40 80

info@absam.com.tr | www.absam.com.tr | www.absamyayinlari.com

Yazar Hakkında

Doç. Dr. Türkan Yıldırım

Ankara doğumlu olan Türkan Yıldırım, 2000 yılında Hacettepe Üniversitesi Sağlık İdaresi Yüksekokulu'ndan mezun olmuştur. 2002 yılında Ankara Üniversitesi Sağlık Eğitim Fakültesi Sağlık Yönetimi Bölümü'ne araştırma görevlisi olarak atanmıştır. 2004 yılında Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsüne bağlı Sağlık Kurumları Yönetimi Anabilim Dalı'nda bilim uzmanlığını alan Yıldırım, aynı bilim dalının doktora programından 2009 yılında mezun olmuştur.

Yıldırım; London School of Hygiene and Tropical Medicine, ECOHOST Araştırma Merkezi ve London School of Economics and Political Science, LSE Health Araştırma Merkezi'nde eř zamanlı olarak (2005-2006) ziyaretçi doktora ğrencisi olarak bulunmuştur. Bu ziyareti esnasında, diğer araştırmalarına ek olarak doktora tezi ile ilgili çalışmalarda bulunmuştur. Bu süre zarfında aynı zamanda LSE Language School'a devam etmiştir. Sağlık Kurumları Yönetimi alanında doçent olan Yıldırım Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sağlık Kurumları Yöneticiliği Bölümü'nde ğretim yesi olarak görev yapmaktadır. Yıldırım aynı zamanda Hacettepe Teknokent'te faaliyet gösteren ABSAM Sağlık Araştırmaları Merkezi'nde kıdemli danışman ve araştırmacı olarak çalışmaktadır.

Araştırmaları AB, sağlık ve sağlık politikaları üzerine yoğunlaşan Yıldırım'ın ilgi alanına giren konularda çok sayıda ulusal ve uluslararası yayını, bildirisi ve projesi mevcuttur.

ABSAM Hakkında

ABSAM Sağlık Araştırmaları Merkezi; sağlık, sağlık hizmetleri ve sağlık sistemlerinin başta politika, yönetim ve ekonomi boyutları olmak üzere, ilgili diğer alanlarda danışmanlık, araştırma, eğitim yazılım ve yayın faaliyetlerini entegre bir şekilde gerçekleştirmek suretiyle Ar-Ge'ye dayalı yenilikçi, zgn, yaratıcı ve kullanılabilir bilgi üreterek ve yayarak "yaşama yıllar ve yıllara yaşam katmak", böylece toplumsal gelişmeye katkı sağlamak amacıyla 2013 yılında Hacettepe Teknokent'te kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir Ar-Ge ve inovasyon kuruluşudur.

ABSAM Sağlık Araştırmaları Merkezi
www.absam.com.tr

ÖNSÖZ

Günümüzde sağlık mal ve hizmetlerinin üretimi ve tüketimi modern sağlık sistemleri aracılığıyla olmaktadır. Bir sağlık sisteminin temel amacı; hastalıkları tedavi etmek, nüfusun sağlığını korumak ve geliştirmektir. Yeterli sayı ve nitelikte sağlık insan gücü kapasitesine sahip olmak sağlık sistemlerinin amaçlarına erişmesinde temel araçlardan birisidir. Ancak ülkelerin çoğu, sağlık insan gücünün eksikliği ve dengesiz dağılımı ile ilgili problemlerle karşı karşıyadır. Sağlık insan gücüne ilişkin bu problemler; son yıllarda sağlık çalışanlarının uluslararası serbest dolaşımı veya göçü ile birlikte daha da kritik bir hal almakta ve önem kazanmaktadır. Bu bağlamda başta Avrupa Birliği (AB), Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ve Dünya Bankası (DB) olmak üzere uluslararası kuruluşlar ve bireysel ülkeler sağlık çalışanlarının göçü üzerinde ciddi çalışmalar yapmaya başlamışlardır. Bu bağlamda, doğası gereği “serbest dolaşım” olgusu üzerine kurulu olan AB'nin özel bir konumu ve yeri vardır.

Bu çalışma ile Türkiye sağlık çalışanlarının AB'de serbest dolaşım konusundaki görüşlerini, potansiyel göçün nedenleri ile birlikte ortaya koymak ve Türkiye'den AB ülkelerine olası sağlık çalışanı göç akışını analiz etmek amaçlanmıştır. Bu amaca ulaşabilmek için çalışmada Ankara ve Muş illerinde Sağlık Bakanlığı'na bağlı hastanelerde çalışan 1054 hekim ve hemşireye anket uygulanmıştır. Araştırmanın evrenini Ankara'da 10 hastaneden basit tesadüfi örnekleme ile seçilen 432 hekim ve 420 hemşire, Muş ilinde ise il merkezindeki iki hastanede görev yapan toplam 284 hekim ve hemşire oluşturmuştur ve Muş ilindeki anket geri dönüş oranı %71,2'dir.

Araştırma anketi “Türkiye'nin mevcut koşullar altında (sosyal, ekonomik, kültürel, çalışma koşulları, eğitim olanakları, gelir durumu vb.) bugün itibarıyla Avrupa Birliği'ne tam üye olduğunu ve kişilerin serbest dolaşımının önünde hiçbir engel bulunmadığını varsayınız” senaryosu üzerine kurgulanmıştır. Araştırma sonucunda araştırma grubu içinde yer alan hekimlerin %66,2'sinin, hemşirelerin de %65,2'sinin Türkiye'nin AB'ye üye olmasıyla birlikte çalışmak amacıyla bir başka AB ülkesine göç edebilecekleri belirlenmiştir. Araştırma grubunun göç etmek istemesinde motive edici en temel faktör “daha iyi çalışma koşulları isteği” olarak belirlenmiştir. Hekimlerin göç düşüncesinin iş pozisyonuna, mesleki hizmet süresine, ekonomik refah düzeyine, çalıştıkları kurumdaki hizmet sürelerine, yaşına ve iş doyum düzeylerine (içsel, dışsal ve genel) göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır. Hemşirelerin ise eğitim durumuna, mesleki hizmet süresine, çalıştığı kurumdaki hizmet süresine, yaşı-

na, medeni durumuna, çalıştığı kurum türüne, yönetim görevi bulunup bulunmamasına, genel ve içsel iş doyum düzeylerine göre g düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Fakat araştırma grubunun çalıştığı illere göre g düşüncelerinin istatistiksel olarak değişmediği saptanmıştır. Genel iş doyum düzeyi düşük olan hekim ve hemşirelerin göç etmeye daha çok eğilimli oldukları saptanmıştır. Gerçekleştirilen lojistik regresyon analizine göre, araştırma grubunun g düşüncesinin mesleki hizmet süresi ve içsel iş doyum düzeyi arttıka göç etme riski azaldığı saptanmıştır.

Sağlık alışanı (zellikle de hekim ve hemşire bazında) eksikliği yaşayan Türkiye'nin var olan mevcut sağlık insangücü stoğunu da dışa g yoluyla kaybetmemesi için politik karar vericilerin ve ilgili paydaşların başta çalışma koşullarını iyileştirici tedbirler olmak üzere gerekli tüm önlemleri almaları büyük önem taşımaktadır.

Son olarak bir hususun altını çizmekte yarar görülmektedir. Bu doktora tezinin saha araştırması ve yazımı 2009 yılında tamamlanmıştır. Tez kitaplaştırılırken bütünlüğün bozulmaması ve literatür kısmı ile araştırma kısmı arasında bir kopukluğa sebebiyet verilmemesi için metin içerisinde radikal güncellemelere gidilmemiştir. Ancak ihtiyaç duyulan yerlerde dipnotlar kullanılarak gerekli açıklamalar ve güncellemeler yapılmıştır.

Kitabımızın AB, sağlık çalışanlarının göçü ve Türkiye konuları ile ilgilenen herkes için faydalı olması dileğiyle...

Türkan YILDIRIM
Birinci Baskı, şubat 2015, Ankara

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	iv
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xi
ŞEKİLLER.....	xv
TABLolar.....	xvi

BÖLÜM 1

GİRİŞ.....	1
1. Giriş.....	1

BÖLÜM 2

AVRUPA BİRLİĞİ VE SAĞLIK POLİTİKALARI.....	5
1. Giriş.....	5
2. Avrupa Birliği.....	5
3. Avrupa Birliği ve Sağlık Politikaları.....	7

BÖLÜM 3

AVRUPA BİRLİĞİ İÇ PAZARI, SERBEST DOLAŞIM VE SAĞLIK HİZMETLERİ.....	13
1. Giriş.....	13
2. Malların Serbest Dolaşımı ve Sağlık.....	14
3. Hizmetlerin Serbest Dolaşımı ve Sağlık.....	15
4. Sermayenin Serbest Dolaşımı ve Sağlık.....	16
5. Kişilerin Serbest Dolaşımı ve Sağlık.....	17
5.1. Hastaların Serbest Dolaşımı.....	17
5.1.1. Direktiflerle Sağlanan Çerçeve.....	18
5.1.2. AAD Kararları Sonucu Oluşan Fiili Durum Çerçevesi: Kohl ve Decker Prosedürü.....	18
5.2. Sağlık Çalışanlarının Serbest Dolaşımı.....	21

BÖLÜM 4

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE SAĞLIK ROFESYONELLERİNİN SERBEST DOLAŞIMI VE GÖÇ.....	23
1. Giriş.....	23
2. Genel Olarak Serbest Dolaşım ve Göç Olgusu.....	23
3. Avrupa Birliği'nde Sağlık Çalışanlarının Serbest Dolaşımı.....	25
3.1. Sağlık Çalışanlarının Serbest Dolaşımını Düzenleyen AB Mevzuatı... 26	
3.1.1. Eski Düzenlemeler.....	27
3.1.1.1. Sektörel Direktifler.....	27

3.1.1.1.1. Tıp Hekimleri	28
3.1.1.1.2. Diş Hekimleri	30
3.1.1.1.3. Eczacılar	30
3.1.1.1.4. Hemşireler.....	30
3.1.1.1.5. Ebeler.....	31
3.1.1.2. Genel Sistem Direktifi	31
3.1.2. Yeni Düzenlemeler: Mesleki Niteliklerin Karşılıklı Tanınması Direktifi 2005	32
4. Sağlık alışanlarının Serbest Dolaşımının Kapsamı, Büyüklüğü ve Eğilimler	33
5. Sağlık alışanlarının Serbest Dolaşımının (Gnn) Nedenleri	52
5.1 st Plandaki Unsurlar	53
5.1.1. Ekonomik ve Politik Faktörler.....	53
5.1.2. Küreselleşme ve Ticari Liberallaşma	54
5.1.3. Teknolojik Gelişme	55
5.1.4. Toplumun Artan Beklentileri	56
5.1.5. Demografik Trendler: Nüfusun Yaşlanması ve Hastalık Yapıları	56
5.1.6. Avrupa Birliği Dinamikleri.....	57
5.1.7. Uluslararası Kuruluşlar ve Meslek rgtleri.....	59
5.2. Alt Plandaki Unsurlar	60
6. İş Doyumunun Sağlık alışanlarının Hareketliliğine Etkisi	67
7. Sağlık alışanlarının Serbest Dolaşımında (Gnde) Problemler	70
7.1. Kayıt	70
7.2. İş ve Hasta Bulabilme.....	70
7.3. Dil Problemi.....	70
7.4. Enformasyon Eksikliği	71
7.5. Düzensizlik ve Ayrımcılık.....	71
7.6. Yönetsel ve Bürokratik Faktörler	72
7.7. Kişisel ve zel Faktörler	73
7.8. Tıp Kültürü.....	73
8. Sağlık alışanlarının Gnn Etkileri	74
8.1. G Veren lkeler zerindeki Etkiler.....	74
8.1.1. Sağlık Sistemi Kapasitesi ve Hizmet Sunumu zerindeki Etkiler	74
8.1.2. Ulusal Ekonomi zerindeki Etkiler.....	78
8.1.3. Bireyler zerindeki Etkiler	80
8.2. G Alan lkeler zerindeki Etkiler	81
9. Sağlık alışanlarının Gnn Yönetme Politikaları.....	82
9.1. Avrupa Birliği Düzeyindeki Politikalar	82
9.2. Uluslararası Kuruluşlar Düzeyindeki Politikalar	83
9.2.1. Etik Açıdan İstihdam Kuralları ve Uygulama İlkeleri.....	84

9.2.2. Çoklu Antlaşmalar	88
9.3. Bireysel Ülkeler Düzeyindeki Politikalar	88
9.3.1. Göç Veren Ülkeler İçin Politikalar	88
9.3.1.1. Gelir, Çalışma ve Yaşam Koşullarının İyileştirilmesi	89
9.3.1.2. Araştırma ve Eğitim Altyapılarının Güçlendirilmesi ve Geliştirilmesi	89
9.3.1.3. Eğitimin Yerel İhtiyaç ve Talebe Göre Ayarlanması	90
9.3.1.4. Mecburi Hizmet Uygulaması ve Yurt Dışına Göç Edecekler veya Edenler İçin Yaptırımlar	90
9.3.1.5. Sendikacılığın Geliştirilmesi.....	91
9.3.1.6. Geri Dönüşlerin Teşvik Edilmesi.....	91
9.3.1.7. İhtiyaç Fazlası Sağlık Çalışanlarının Göçünün Teşvik Edilmesi: İhracat	92
9.3.2. Göç Alan Ülkeler İçin Politikalar	92
9.3.2.1. Göçün Kolaylaştırılması.....	93
9.3.2.2. Göçün Zorlaştırılması	93
9.3.2.3. GATS ve Bölgesel Antlaşmalar.....	93
9.3.2.4. Uygulama İlkeleri.....	94
9.3.2.5. Çalışma İzinleri, Giriş ve Niteliklerin Tanınması	95
9.3.2.6. Özel İşgücü Alımını Düzenlemek.....	96
9.3.3. Göç Veren ve Alan Ülkeler Açısından Ortak Mekanizmalar	96
9.3.3.1. İkili Antlaşmalar	96
9.3.3.2. Göç Alan Ülkelerin Göç Veren Ülkelere Tazminat Ödemesi: Eğitim Maliyetlerinin Geri Ödenmesi.....	98

BÖLÜM 5

TÜRKİYE - AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ VE SAĞLIK ÇALIŞANLARININ SERBEST DOLAŞIMI VE POTANSİYEL GÖÇÜ

1. Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri	101
2. Türkiye'de Sağlık İnsangücü	104
2.1. Türkiye'de Sağlık İnsangücünün Eksikliği ve Dengesiz Dağılımı	110
2.1.1. Sağlık İnsangücü Eksikliği	110
2.1.2. Sağlık İnsangücünün Dengesiz Dağılımı	113
2.1.2.1. Profesyonel Karışım Dengesizlikleri (Becerilerin Dağılımındaki Dengesizlikler)	114
2.1.2.2. Coğrafi Dengesizlikler	115
2.2. Türkiye'de Sağlık İnsangücü Yetersizliğinin ve Dengesiz Dağılımının Nedenleri	117
2.2.1. Etkili Olmayan Planlama	118
2.2.2. Bölgeler Arasındaki Sosyo Ekonomik Farklılıklar	120

2.2.3. Sağlık alışanlarının Tercihleri.....	121
2.3. Problemleri Yönetmek İçin zm Arayışları.....	122
3. Türkiye–Avrupa Birliği İlişkileri Kapsamında Sağlık alışanlarının Serbest Do-laşımı (G).....	127
3.1. Avrupa Birliği erevesinde Türkiye'nin Sağlık İnsangücü Durumu .	129
3.2. Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri Bağlamında Sağlık alışanlarının Olası Hare-ketliliği: İ ve Dış G.....	129

BÖLÜM 6

GEREÇ VE YÖNTEM.....	139
1. Araştırmanın Amacı.....	139
2. Hipotezler.....	139
3. Evren ve rneklem.....	141
4. Varsayımlar ve Sınırlılıklar.....	146
5. Verilerin Toplanması.....	147
6. Verilerin Analizi.....	149

BÖLÜM 7

BULGULAR VE TARTIşMA.....	151
1. Giriş.....	151
2. Tanımlayıcı Bilgilere İlişkin Bulgular.....	151
3. Serbest Dolaşıma İlişkin Bulgular ve Tartışma.....	158
4. Avrupa Birliği Sürecine İlişkin Bulgular ve Tartışma.....	178
5. Hipotezlere İlişkin Bulgular ve Tartışma.....	222
6. Hekimlerin ve Hemşirelerin G Düşüncesini Etkilemesi Olası Faktörler ve Etki Derecelerine İlişkin Bulgular ve Tartışma.....	248

BÖLÜM 8

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	253
1. Sonuçlar.....	255
1.1. Tanımlayıcı Bulgulara Yönelik Sonuçlar.....	255
1.2. Serbest Dolaşımla İlgili Bulgulara Yönelik Sonuçlar.....	256
1.3. Avrupa Birliği Süreciyle İlgili Bulgulara Yönelik Sonuçlar.....	259
1.4 Hipotezlere Yönelik Sonuçlar.....	263
1.5. Araştırma Grubunun G Düşüncesini Etkileyebilecek Faktörler ve Risk Derecelerine Yönelik Sonuçlar.....	268
2. neriler.....	269

KAYNAKLAR.....	275
----------------	-----

EKLER.....	297
------------	-----

EKLER

Ek 1. Tablo 4.4. Bazı OECD Ülkelerindeki Yabancı Ülke Doğumlu Hekimlerin Doğduğu ve İkamet Ettiği Ülkelere göre Dağılımı, 2000

Ek 2. Tablo 4.5. Bazı OECD Ülkelerindeki Yabancı Ülke Doğumlu Hemşirelerin Doğduğu ve İkamet Ettiği Ülkelere göre Dağılımı, 2000

Ek 3. Anket Formu

SİMGELER VE KISALTMALAR

P	Anlamlılık Değeri
X ²	Ki-Kare
U	Mann-Whitney U Testi
Ort	Ortalama
SS	Standart Sapma
F	Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way Anova)
T	t testi
AAD	Avrupa Adalet Divanı
AAET	Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
AB	Avrupa Birliği
AB10	AB'ye 2004'de katılan 10 lke
AB12	AB'ye 2004 ve 2007'de katılan ülkelerin tümü
AB15	AB eski yeleri (2004 genişlemesinden önceki yeler)
AB25	AB'ye 2007 yılından önce katılan tüm lkeler
AB2	AB'ye 2007'de katılan lkeler (Bulgaristan ve Romanya)
AB27	AB lkeleri
AB8	AB'ye 2004'de katılan 8 lke (Kıbrıs ve Malta dışındaki)
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ASD	Avrupa alışma Sresi Direktifi
AEA	Avrupa Ekonomik Alanı
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AGA	Avrupa G Ağı
AIDS	Acquired Immune Deficiency Syndrome
AİDK	Avrupa İlaçları Değerlendirme Kuruluğu
AKT	Avrupa Kömür ve elik Topluluğu
AT	Avrupa Topluluğu
Bağ-Kur	Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız alışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu

BK	Birleşik Krallık
BM	Birleşmiş Milletler
BSE	Bovine Spongiform Encephalopathy (Deli Dana Hastalığı)
BYKB	Beş Yıllık Kalkınma Planı
CE Belgesi	Conformité Européenne (European Conformity) Belgesi
CEDEFOP	The European Centre for the Development of Vocational Training
COM	Commission
ÇSGB	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
DB	Dünya Bankası
DİE	Devlet İstatistik Enstitüsü
DoH	Department of Health
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
DSR 2006	Dünya Sağlık Raporu 2006
DTM	Dış Ticaret Müsteşarlığı
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü /World Trade Organization
EAH	Eğitim ve Araştırma Hastanesi
EC	European Community
EEC	European Economic Community
EHMA	Avrupa Sağlık Yönetimi Derneği/European Health Management Association
EHPF	European Health Policy Forum
EPSU	European Federation of Public Service Unions
EQUINET	The Network on Equity in Health in Southern Africa
EU	European Union
EUFORUM	European Union Health Forum
EUROSTAT	AB İstatistik Ofisi
GATS	The General Agreement on Trade in Services

GATT	General Agreement on Tariffs and Trade
GHWA	Global Health Workforce Alliance
GSD	Genel Sistem Direktifi
GSS	Genel Sağlık Sigortası
GSYİH	Gayri Safi Yurt İi Hasıla
HAK	Hkmetler Arası Konferans
HIV	Human Immunodeficiency Virus
HOSPEEM	European Hospital and Healthcare Employers' Association
ILO	International Labour Organization/Uluslararası İşgc rgt
IMF	International Monetary Fund/Uluslararası Para Fonu
IOM	International Organisation for Migration/Uluslararası G rgt
KKTC	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
KSİİ	Kresel Sağlık İşgc İttifakı
MDA	Merkez ve Doğu Avrupa lkeleri
MİD	Minnesota İş Doyum leği
n	Sayı
NAFTA	North American Free Trade Agreement
NHS	National Health Services/Ulusal Sağlık Hizmetleri
OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development
PAHO	Pan American Health Organization
PCN	Standing Committee of Nurses of the EU
PHDHO	Polonya Hekim ve Diş Hekimleri Odası
RAND	Research ANd Development
SB	Sağlık Bakanlığı
SDP	Sağlıkta Dönüşüm Programı
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
SSK	Sosyal Sigortalar Kurumu

STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TAP	Tek Avrupa Pazarı
TAS	Tek Avrupa Senedi
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TC	Türkiye Cumhuriyeti
TCD	Tıbbi Cihazlar Direktifi
TDK	Türk Dil Kurumu
TTB	Türk Tabipleri Birliği
TUIK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNEP	United Nations Environment Programme
WB	World Bank
WHO	World Health Organization
WMA	The World Medical Association
WTO	World Trade Organisation
YÖK	Yükseköğretim Kurumu
ZTB	Zekai Tahir Burak

ŞEKİLLER

Őekil 4.1. Yurt Dışında alışmak İsteyen Sağlık alışanlarının Dağılımı (%).....	49
Őekil 5.1. Türkiye'deki Sağlık alışanlarının Gelişimi, 1995-2006	109
Őekil 5.2. Kurumlara Göre Sağlık alışanlarının Dağılımı, 2005	110
Őekil 5.3. Türkiye'de Uzman-Pratisyen Hekim Dengesi, 1950-2006	114
Őekil 5.4. Türkiye'de Kentler Arasında 100.000 Kişi Başına Düşen Hekimlerin Dağılımı, 2006.....	117
Őekil 5.5. Türkiye, AB'ye Aday diğer ülkeler ve AB lkelerinde 100.000 Kişiye Düşen Sağlık Profesyoneli Dağılımı, 2004	130
Őekil 5.6. Türkiye'nin AB'ye Katılması ile Birlikte Sağlık alışanlarının Olası İ ve Dış G zerine Anahtar Kişilerin Değerlendirmeleri (%)..	136
Őekil 7.1. Sağlık alışanlarının G Düşüncesi.....	158

TABLolar

Tablo 4.1. Global Sağlık İnsangücü (DSÖ Bölgelerine Göre).....	34
Tablo 4.2. Bazı OECD Ülkelerinde 1970’li Yıllar ile 2005 Yılı İçin Yabancı Ülke Eğitimli Hekimlerin Sayısı ve Toplam Sağlık İşgücü İçindeki Oranı	38
Tablo 4.3. BK’ya Katılan Hekim ve Hemşirelerin Kaynak Ülkelere Göre Sayıları.....	39
Tablo 4.4. Bazı OECD Ülkelerindeki Yabancı Ülke Doğumlu Hekimlerin Doğduğu ve İkamet Ettiği Ülkelere göre Dağılımı, 2000.....	298
Tablo 4.5. Bazı OECD Ülkelerindeki Yabancı Ülke Doğumlu Hemşirelerin Doğduğu ve İkamet Ettiği Ülkelere göre Dağılımı, 2000.....	300
Tablo 4.6. Bazı AB Ülkelerinden ve Türkiye’den Ayrılan Hekim ve Hemşirelerin OECD Ülkelerinde Çalışma Durumlarına Göre Dağılımı	43
Tablo 4.7. Avrupa Ülkelerinde Dış Göç (Emigrasyon Faktörü) (Avrupalı-Kaynak Ülke Perspektifi)	51
Tablo 4.8. Uluslararası Sağlık Profesyoneli İstihdamının Temel İtici ve Çekici Faktörleri..	61
Tablo 4.9. Doğum Yerlerine Göre Bazı Avrupa Ülkelerindeki Sağlık Çalışanlarının Çalışma Koşulları	73
Tablo 4.10. Tarafalara Göre Sağlık Çalışanlarının Serbest Dolaşımının Etkileri.....	75
Tablo 5.1. Türkiye’de Coğrafi Bölgelere Göre 100.000 Nüfusa Düşen Sağlık Personeli Sayısı, 2003	115
Tablo 5.2. Türkiye’de Kentler Arasında 100.000 Kişi Başına Düşen Hekimlerin Dağılımı, 2006	116
Tablo 6.1. Hastanelere Göre Hekim ve Hemşire Sayısı, Ankara, 2008	144
Tablo 6.2. Örneklemeye Seçilen Eğitim ve Araştırma Hastanelerinde Hekim ve Hemşire Sayısı, Ankara.....	145
Tablo 6.3. Örneklemeye Seçilen Eğitim ve Araştırma Hastaneleri Dışında Kalan Hastanelerdeki Hekim ve Hemşire Sayısı, Ankara.....	146
Tablo 6.4. Muş İl Merkezindeki Hastanelerde Hekim ve Hemşire Sayısı, 2008	146
Tablo 7.1. Hekimlerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı (n=485)	152
Tablo 7.2. Hemşirelerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı (n=569)	154
Tablo 7.3. Hekim ve Hemşirelerin Çalıştıkları Yerlere ve Çalışma Sürelerine Göre Dağılımı (n=1054)	155
Tablo 7.4. Hekimlerin Mesleki Özelliklere Göre Dağılımı (n=485)	156
Tablo 7.5. Hemşirelerin Mesleki Özelliklerine ve Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı..	157
Tablo 7.6. Araştırma Grubunun Göç Düşüncesi	158

Tablo 7.7. Hekimlerin G Nedenlerinin nem Derecesine Göre Dağılımları (n=321)...	160
Tablo 7.8. Hemşirelerin G Nedenlerinin nem Derecesine Göre Dağılımları (n=371).....	163
Tablo 7.9. Hekimlerin Göç Etmek İstediği lkeler	165
Tablo 7.10. Hemşirelerin Göç Etmek İstediği lkeler	168
Tablo 7.11. Araştırma Grubunun Yurt Dışında Kalmak İstediği Sre	169
Tablo 7.12. Araştırma Grubunun Yurt Dışına Beraber Gitmek İstediği Kişiler	171
Tablo 7.13. Araştırma Grubunun Yurt Dışında Sağlık Sektöründe alışmak İsteme Durumu	171
Tablo 7.14. Hekimlerin alışmak Amacıyla Yurt Dışına Gitmelerini Engelleye-bilecek Olası Nedenler	172
Tablo 7.15. Hemşirelerin alışmak Amacıyla Yurt Dışına Gitmelerini Engelleyebilecek Olası Nedenler	174
Tablo 7.16. Araştırma Grubunun Kariyer veya çalışmak Amacıyla Yurt Dışında Bulunma Durumu	175
Tablo 7.17. Araştırma Grubunun Son 10 Yılda Kariyer Amacıyla Yurt Dışında Bulunma Nedenleri	175
Tablo 7.18. Araştırma Grubunun Yurt Dışında Sağlık Sektöründe alışma Durumu..	176
Tablo 7.19. Araştırma Grubunun Yurt Dışında Sağlık Sektörü Dışında alışma Durumu	177
Tablo 7.20. Araştırma Grubundan Daha nce Yurt Dışında Sağlık Sektöründe alışmış Olanların Türkiye'ye Dönüş Yapma Nedenleri	178
Tablo 7.21. Hekim ve Hemşirelerin Avrupa Birliği'ne ilişkin Görüşleri	179
Tablo 7.22. Araştırma Grubunun AB'ye ye Olunduğu Takdirde AB ülkelerine ve Türkiye'ye Hekim ve Hemşirelerden Bazılarının Göç Etmesine İlişkin Görüşleri...	180
Tablo 7.23. Hekimlerin Türkiye AB'ye ye Olduğu Takdirde, Türkiye'deki Hekim ve Hemşirelerden Bazılarının AB lkelerine Göç Etme Durumuna İlişkin Görüşleri.....	181
Tablo 7.24. Hemşirelerin Türkiye AB'ye ye Olduğu Takdirde, Türkiye'deki Hekim ve Hemşirelerden Bazılarının AB lkelerine Göç Etme Durumuna İlişkin Görüşleri.....	183
Tablo 7.25. Hekimlerin Türkiye AB'ye ye Olduğu Takdirde AB lkelerinden Bazı Hekimlerin ve Hemşirelerin Türkiye'ye Göç Etme Durumuna İlişkin Görüşleri.....	184
Tablo 7.26. Hemşirelerin Türkiye AB'ye ye Olduğu Takdirde AB lkelerinden Bazı Hekim ve Hemşirelerin Türkiye'ye Göç Etme Durumuna İlişkin Görüşleri.....	185

Tablo 7.27. Hekimlerin AB ve Sağlıkla İlgili Konular Hakkındaki Bilgi Düzeyleri (n=485)	187
Tablo 7.28. Hemşirelerin AB ve Sağlıkla İlgili Konular Hakkındaki Bilgi Düzeyleri (n=569)	188
Tablo 7.29. Araştırma Grubunun AB ve AB Müzakere Süreci ile ilgili Bilgi Kaynakları (n=1054)	188
Tablo 7.30. Araştırma Grubunun Türkiye sağlık sisteminin AB'ye Hazır Olma Durumuna İlişkin Görüşleri.....	189
Tablo 7.31. Hekimlerin Türkiye sağlık sisteminin AB'ye Hazır Olup Olmadığına İlişkin Görüşleri, Ankara	191
Tablo 7.32. Hekimlerin Türkiye sağlık sisteminin AB'ye Hazır Olup Olmadığına İlişkin Görüşleri, Muş	194
Tablo 7.33. Hemşirelerin Türkiye sağlık sisteminin AB'ye Hazır Olup Olmadığına İlişkin Görüşleri, Ankara.....	195
Tablo 7.34. Hemşirelerin Türkiye sağlık sisteminin AB'ye Hazır Olup Olmadığına İlişkin Görüşleri, Muş	200
Tablo 7.35. Hekimlerin Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye sağlık sisteminde Düzeltilmesi/ Geliştirilmesi Gereken Unsurlar Hakkındaki Görüşleri, Ankara	203
Tablo 7.36. Hekimlerin Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye sağlık sisteminde Düzeltilmesi/ Geliştirilmesi Gereken Unsurlar Hakkındaki Görüşleri, Muş	206
Tablo 7.37. Hemşirelerin Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye sağlık sisteminde Düzeltilmesi/ Geliştirilmesi Gereken Unsurlar Hakkında Görüşleri, Ankara	208
Tablo 7.38. Hemşirelerin Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye sağlık sisteminde Düzeltilmesi/ Geliştirilmesi Gereken Unsurlar Hakkındaki Görüşleri, Muş	212
Tablo 7.39. Hekimlerin Türkiye'de Yabancı Hekimlerin Mesleklerini İcra Etmesi Hakkındaki Görüşleri, Ankara.....	216
Tablo 7.40. Hekimlerin Türkiye'de Yabancı Hekimlerin de Mesleklerini İcra Etmesi Hakkındaki Görüşleri, Muş	218
Tablo 7.41. Hemşirelerin Türkiye'de Yabancı Hekimlerin de Mesleklerini İcra Etmesi Hakkındaki Görüşleri, Ankara.....	219
Tablo 7.42. Hemşirelerin Türkiye'de Yabancı Hekimlerin de Mesleklerini İcra Etmesi Hakkındaki Görüşleri, Muş	222
Tablo 7.43. Hekimlerin Göç Düşüncesi (n= 485)	224
Tablo 7.44. Hemşirelerin Göç Düşüncesi (n= 569).....	230

Tablo 7.45. Araştırma Grubunun G Dşnsinin İş Doyumuna Göre Dağılımı	233
Tablo 7.46. Hekimlerin Genel İş Doyum Düzeyinin Bazı zelliklerine Göre Dağılımı.....	235
Tablo 7.47. Hemşirelerin Genel İş Doyum Düzeyinin Bazı zelliklerine Göre Dağılımı...	241
Tablo 7.48. Araştırma Grubunun Minnesota Doyum leğine göre İş Doyumu Puan Ortalamalarının Dağılımı (n=1054)	245
Tablo 7.49. Araştırma Grubunun Minnesota İş Doyum Düzeyi Puan Ortalamalarının Mesleğe Göre Dağılımı (n= 1054)	245
Tablo 7.50. Araştırma Grubunun İş Doyumunu Etkileyen Faktörlerin Puan Ortalamalarının Dağılımı.....	247
Tablo 7.51. Hekim ve Hemşirelerin G Düşüncelerine Göre Dağılımı	250
Tablo 7.52. Regresyon Denklemi.....	250
Tablo 7.53. Lojistik Regresyon Modelindeki Değişkenler.....	251
Tablo 7.54. Sınıflandırma Tablosu.....	252

BÖLÜM 1 GİRİŞ

1. Giriş

Bir sağlık sisteminin temel amacı; hastalıkları tedavi etmek, nüfusun sağlığını korumak ve geliştirmektir. Yeterli sayı ve nitelikte bir sağlık insangücü kapasitesine sahip olmak bu amaca eriőmenin temel aracı olarak görülmektedir. Ancak, günümüzde ülkelerin çoğu sağlık insangücünün eksikliği ve dengesiz dağılımı ile ilgili problemlerle karşı karşıyadır. Sağlık insangücüne ilişkin bu problemler; sağlık çalışanlarının uluslararası serbest dolaşımı veya göcü ile birlikte daha da kritik bir hal almakta ve önem kazanmaktadır. Sağlık alıőanlarının uluslararası göcü kimi ülkeler için bu problemleri derinleőtirirken, kimi ülkeler için ise bu problemlerin üstesinden gelebilmenin bir aracı olarak görülmektedir.

Sağlık alıőanlarının göcü, son yıllarda uluslararası sağlık politikası gündeminde gittikçe önem kazanan bir konu haline gelmiőtir. Öncelikle Avrupa Birliği (AB), Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ve Dünya Bankası (DB) olmak üzere uluslararası kuruluşlar ve bireysel ülkeler sağlık çalışanlarının göcü üzerine ciddi bir şekilde eğilmeye ve yoğunlaşmaya başlamışlardır. Bu bağlamda, doğası gereği “serbest dolaşım” olgusu üzerine kurulu olan AB’nin özel bir konumu vardır.

Roma Antlaşması ile 1957 yılında AB’yi oluőturan temel ilkelerden birisi Ortak bir Pazar (İç Pazar) oluőturma fikridir. Başka bir ifade ile AB’nin temel dayanağı malların, hizmetlerin, sermayenin ve kişilerin serbest dolaőabildiđi bir Avrupa alanı oluőturmaktı. Bu amaç 1987 yılında oluőturulan Tek Avrupa Senedi (TAS) ve 1993 yılında Maastricht Antlaşması ile büyük ölçüde gerçek-